

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 2Sžo/147/2015
Identifikačné číslo spisu: 3014200512
Dátum vydania rozhodnutia: 11.12.2017
Meno a priezvisko: JUDr. Elena Kováčová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2017:3014200512.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Eleny Kováčovej a členov senátu JUDr. Kataríny Benzovej a JUDr. Jozefa Hargaša, v právnej veci žalobkyne: Ing. X., bytom O., zastúpenej Mgr. P., bytom O., proti žalovaného: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom Ul. 29. augusta č. 8, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného č. 26159-2/2014-BA zo dňa 27.03.2014, konajúc o odvolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Trenčíne č.k. 13S/140/2014-75 zo dňa 25. marca 2015, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Trenčíne č. k. 13S/140/2014-75 zo dňa 25. marca 2015 mení tak, že rozhodnutie Sociálnej poisťovne, ústredie č. 26159-2/2014-BA zo dňa 27. marca 2014 zrušuje a vec jej vracia na ďalšie konanie.

Žalobkyni trovy prvostupňového a odvolacieho konania n e p r i z n á v a .

Odôvodnenie

Napadnutým rozsudkom Krajský súd v Trenčíne (ďalej aj „krajský súd“ alebo „prvostupňový súd“) podľa § 250j ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“) zamietol žalobu žalobkyne, ktorou sa domáhala preskúmania zákonnosti rozhodnutia žalovaného č. 26159-2/2014-BA zo dňa 27.03.2014, ktorým bolo zamietnuté odvolanie žalobkyne a potvrdené rozhodnutie vydané v prvom stupni Sociálnou poisťovňou, pobočkou Trenčín č. 700-0810180014-GC04/14 zo dňa 20.01.2014, ktorým bolo žalobkyni podľa § 240 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon č. 461/2003 Z.z.“) predpísané penále v sume 2.062,65 Eur za obdobie júl 2004 až december 2008 vypočítané z dlžnej sumy poistného na nemocenské poistenie, poistného na starobné poistenie a príspevkov na starobné dôchodkové sporenie, poistného na invalidné poistenie, poistného do rezervného fondu solidarity, vo výške 0,05% z dlžnej sumy za každý deň omeškania odo dňa splatnosti poistného a príspevkov do dňa, keď bola dlžná suma zaplatená v hotovosti alebo do dňa začatia kontroly.

Krajský súd v odôvodnení rozsudku poukázal na zistenia vyplývajúce z administratívneho spisu, podľa

ktorých si žalobkyňa ako samostatne zárobkovo činná osoba neplnila povinnosti platiteľa poisťného v zmysle § 141 ods. 1, § 142 ods. 1 a § 143 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., pretože poisťné a príspevky neodviedla včas za mesiace júl až december 2004, január až december 2005, jún až december 2006, január až december 2007, január až december 2008, ďalej odviedla poisťné a príspevky v nižšej sume za mesiace december 2005 a január až máj 2006.

Krajský súd dôvodil, že z ustanovenia § 240 zákona č. 461/2003 Z.z. vyplýva, že už okamihom omeškania s lehotou splatného poisťného a príspevku na starobné dôchodkové sporenie za príslušný kalendárny mesiac, vznikajú obom účastníkom povinnosti súvisiace s týmto omeškaním. Žalovanému vzniká povinnosť predpísať penále (s výnimkou uvedenou v ods. 2) a žalobkyni vzniká povinnosť predpísané penále zaplatiť. Podľa názoru krajského súdu žalovaný nie je oprávnený penále vyplývajúce z tohto ustanovenia odpustiť alebo znížiť. K zníženiu možno pristúpiť len vtedy, ak za kontrolované obdobie je vypočítané penále nižšie ako 3,32 Eur. Uvedené ustanovenie je kogentným ustanovením, ktoré presne a zrozumiteľne určuje výšku penále z dlžnej sumy za každý deň omeškania pri splatnosti poisťného a príspevkov. Krajský súd uviedol, že zákon č. 461/2003 Z.z. nepozná žiadne dôvody hodné osobitného zreteľa, ktoré by umožnili žalovanému penále odpustiť. Zákon teda nepripúšťa jeho modifikáciu a ani vylúčenie jeho zaväzujúceho účinku. Preto podľa krajského súdu žalovaný nebol oprávnený prihliadnúť na žalobkyňou poukazovanú zlú zdravotnú, sociálnu a finančnú situáciu.

Ďalej krajský súd uviedol, že zákon č. 461/2003 Z.z. nestanovil lehotu, v ktorej je Sociálna poisťovňa povinná predpísať penále platiteľovi poisťného, ktorý neuhradil poisťné a príspevky riadne a včas. Na výšku penále nemalo vplyv, že k jeho predpisaniu došlo až v roku 2014, pretože penále sa vypočítava odo dňa splatnosti poisťného do dňa jeho úhrady a v prípade, že uhradené nebolo, do dňa začatia kontroly, pričom predpísané penále nemôže presiahnuť dlžnú sumu poisťného a príspevku na starobné dôchodkové sporenie za kontrolované obdobie (§ 240 ods. 1 a 2 zákona č. 461/2003 Z.z.). V tejto súvislosti krajský súd nepovažoval námietku žalobkyne ohľadom výšky penále za december 2005, s poukazom na ich presný výpočet, za opodstatnenú.

Tiež krajský súd neprihliadol na tvrdenie žalobkyne, že ak žalovaný postúpil pohľadávku spoločnosti GENERAL FAKTORING a.s. Bratislava, prípadne ju vymáhal prostredníctvom exekútora a došlo k jej vymoženiu, je vec uzavretá. Dôvodil, že podľa § 524 ods. 2 Občianskeho zákonníka s postúpením pohľadávky prechádza aj jej príslušenstvo a všetky práva s ňou spojené. Predovšetkým uviedol, že penále vyúčtované podľa zákona č. 461/2003 Z.z. nie je možné považovať za príslušenstvo pohľadávky ako zákonom stanovený úrok z omeškania, a nie je ani záväzkom akcesorickým. Nárok na penále nevzniká priamo zo zákona, ale porušením povinností vzniká Sociálnej poisťovni právo predpísať penále. Až predpísaním penále vzniká Sociálnej poisťovni pohľadávka, ktorú je možné vymáhať na základe právoplatného a vykonateľného rozhodnutia. V súvislosti s postúpením pohľadávky spoločnosti GENERAL FAKTORING a.s. Bratislava krajský súd poukázal na uzatvorenú mandátnu zmluvu a tiež na pristúpenie k vymáhaniu pohľadávky prostredníctvom exekútora.

K uplatneniu generálneho pardonu (§ 293ap a § 293bl ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z.) krajský súd uviedol, že žalovaný mohol odpustiť žalobkyni penále len za predpokladu, že žalobkyňa splnila zákonné podmienky generálneho pardonu, t.j. dlžné poisťné a príspevky uhradila najneskôr do 30.04.2010. Túto podmienku žalobkyňa podľa krajského súdu nespĺnila, pretože nepreukázala, že uhradila časť poisťného za obdobie december 2005, poisťné za obdobie január až máj 2006 a poisťné za január až jún 2009 najneskôr do 30.04.2010.

O náhrade trov konania rozhodol krajský súd podľa § 250k ods. 1 OSP tak, že neúspešnej žalobkyni právo na náhradu trov konania nepriznal.

Proti tomuto rozsudku krajského súdu podala žalobkyňa odvolanie a žiadala, aby najvyšší súd napadnutý rozsudok krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Uviedla, že krajský súd nedostatočne zistil skutkový stav, nakoľko sa vôbec nezaoberal oprávnenosťou výšky požadovaného penále. V tejto súvislosti poukázala na to, že sa krajský súd vôbec nezaoberal tým, či, prípadne kedy boli vykonané

kontroly. Zdôraznila, že táto skutočnosť ma rozhodujúci význam pre určenie výšky penále. Ďalej poukázala na to, že väčšina platieb, na ktoré jej bolo žalovaným predpísané penále, bolo uhradených v rokoch 2007, 2008 a 2009, pričom namietala, že penále jej bolo predpísané až po dlhšom časovom období, prvýkrát od založenia jej živnosti.

Žalobkyňa tiež dôvodila, že odpustenie penále podľa § 293bl ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. je viazané na zaplatené dlžné poistné, nie na osobu, ktorá dlhuje. Nehovorí o tom, že osoba si musí všetky svoje dlhy vyrovnať do určitého termínu a len vtedy má nárok na odpustenie penále. Hovorí o jednotlivých platiach poistného, pri ktorých bude splnená podmienka zaplatenia do 30.04.2010. V takom prípade podľa žalobkyne Sociálna poisťovňa nemôže účtovať penále. Preto nepovažovala právny názor žalovaného za správny. Podľa žalobkyne zákonom nie je stanovená žiadna podmienka, ktorá ukladá dlžníkovi na využitie generálneho pardonu vyplatiť všetko dlžné poistné. Zastávala názor, že postupom žalovaného je popretý teleologický výklad uvedeného zákonného ustanovenia, nakoľko úmysel zákonodarcu bol donútiť dlžníkov, aby si v čo najväčšej miere dobrovoľne vyrovnali dlhy voči Sociálnej poisťovni. Okrem toho podľa žalobkyne žalovaný účelovým výkladom predmetného zákonného ustanovenia ohrozuje aj princíp právnej istoty.

Žalovaný vo vyjadrení k odvolaniu žalobkyne súhlasil s napadnutým rozsudkom Krajského súdu v Trenčíne a s vysloveným právnym záverom sa stotožňoval.

Dňom 1. júla 2016 nadobudol účinnosť zákon č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok upravujúci v zmysle § 1 písm. a) právomoc a príslušnosť správneho súdu konajúceho a rozhodujúceho v správnom súdnictve, a v zmysle § 1 písm. b) konanie a postup správneho súdu, účastníkov konania a ďalších osôb v správnom súdnictve.

Podľa § 492 ods. 2 Správneho súdneho poriadku odvolacie konanie podľa piatej časti Občianskeho súdneho poriadku začaté pred dňom nadobudnutia účinnosti tohto zákona sa dokončia podľa doterajších predpisov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací podľa § 10 ods. 2 OSP preskúmal napadnutý rozsudok a konanie, ktoré mu predchádzalo v rozsahu dôvodov odvolania podľa § 212 ods. 1 v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP, bez nariadenia pojednávania, podľa § 250ja ods. 2 a § 214 OSP v spojení s § 246c ods.1 veta prvá OSP s tým, že deň verejného vyhlásenia rozhodnutia bol zverejnený minimálne 5 dní vopred na úradnej tabuli a na internetovej stránke Najvyššieho súdu Slovenskej republiky www.nsud.sk a dospel k záveru, že odvolanie žalobkyne je dôvodné. Rozsudok bol verejne vyhlásený dňa 11. decembra 2017 podľa § 156 ods.1 a 3 OSP v spojení s § 246c ods. 1 veta prvá OSP.

Podstatou správneho súdnictva je ochrana práv občanov a právnických osôb, o ktorých sa rozhodovalo v správnom konaní; ide o právny inštitút, ktorý umožňuje, aby sa každá osoba, ktorá sa cíti byť rozhodnutím či postupom orgánu verejnej správy poškodená, dovolala súdu, ako nezávislého orgánu a vyvolala tak konanie, v ktorom správny orgán už nebude mať autoritatívne postavenie, ale bude účastníkom konania s rovnakými právami, ako ten, o koho práva v konaní ide.

V správnom súdnictve preskúmajú sudy na základe žalôb alebo opravných prostriedkov zákonnosť postupu a rozhodnutí orgánov verejnej správy, ktorými sa zakladajú, menia alebo zrušujú práva alebo povinnosti fyzických alebo právnických osôb, ako aj rozhodnutí, ktorými práva a právom chránené záujmy týchto osôb môžu byť priamo dotknuté (§ 244 ods. 1, 2 OSP).

V prípadoch, v ktorých fyzická alebo právnická osoba tvrdí, že bola na svojich právach ukrátená rozhodnutím a postupom správneho orgánu a žiada, aby súd preskúmal zákonnosť tohto rozhodnutia a postupu, súd postupuje podľa ustanovení druhej hlavy piatej časti OSP (§ 247 ods. 1 OSP).

Za účelom riadneho prieskumu zákonnosti napadnutého rozhodnutia sa musí Najvyšší súd primárne vysporiadať s vyššie naznačeným problémom výkladu ustanovenia § 293bl zákona č. 461/2003 Z.z. V tejto súvislosti najvyšší súd poukazuje na názor vyslovený v skôr vydaných rozhodnutiach pod sp. zn.

1Sžo/84/2014 zo dňa 31.05.2016 a 7Sžo/217/2015 zo dňa 30.03.2017.

Predovšetkým z textu ustanovenia § 293bl ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. vyplýva zámer zákonodarcu, že záväzok zaplatiť na poistné (resp. príspevky) na starobné dôchodkové sporenie, ktoré jednotlivec dlhuje po 01.01.2010, je možné splniť aj v dodatočne zákonodarcom predĺženej lehote, a to až do 30.04.2010. V žiadnom prípade však zákonodarca v uvedenom texte nenaznačil podmienku, že iba ak dlžník uhradí všetko dlžné poistné, potom je mu možné priznať uvedené beneficium.

Podľa § 293bl ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. Sociálna poisťovňa nepredpíše penále alebo odpustí povinnosť zaplatiť predpísané penále, ktoré sa viaže na dlžné poistné a dlžné príspevky na starobné dôchodkové sporenie podľa osobitného predpisu za obdobie pred 1. januárom 2010 zaplatené najneskôr do 30. apríla 2010.

Podľa § 293bl ods. 2 zákona č. 461/2003 Z.z. v citovanom znení pôsobnosť podľa odseku 1 patrí vecne príslušnej pobočke, ktorá rozhoduje o uložení penále podľa § 178 ods. 1 písm. a) deviateho bodu.

Najvyšší súd musí na tomto mieste zdôrazniť, že pre sudcu spočíva význam interpretácie právnej normy (t.j. právneho posúdenia zisteného skutkového stavu) v tom, že zákonodarcom všeobecne sformulované pravidlo (je nutné mať na mysli najmä jeho dispozíciu) musí transformovať prostredníctvom jazykových prostriedkov na, pre podmienky konkrétneho skutkového stavu, aplikácie schopné pravidlo, a toto porovnáva s reálnou situáciou, dejom, resp. postojom či iným druhom správania jednotlivca v prejednávanej veci. Následne úradná osoba vykonávajúca autoritatívny výklad svoje úvahy, ktoré ju abstraktne vedeným spôsobom viedli k prijatiu takéhoto výsledku výkladu, musí v zmysle § 209 ods. 4 zákona č. 461/2003 Z.z., resp. v prípade sudcu podľa § 157 ods. 2 v spojení s § 246c ods. 1 OSP. objasniť, aby sa nevystavila nebezpečenstvu z nesprávneho právneho výkladu. Takýto prístup k výkladu práva v súdnej praxi je naplnením princípu právnej istoty v spoločnosti a súčasne eliminuje ľudskú omylnosť a ovplyvniteľnosť.

Ústavný súd sa k požiadavke právneho štátu vyjadril nasledovne (III. ÚS 341/07-38): „V právnom štáte, v ktorom sú ako neoddeliteľné súčasťou okrem iných stelesnené také princípy, ako sú právna istota a spravodlivosť (princíp materiálneho právneho štátu), čo možno spoľahlivo vyvodiť z čl. 1 ústavy, sa osobitný dôraz kladie na ochranu tých práv, ktoré sú predmetom jej úpravy. Povinnosťou všetkých štátnych orgánov je zabezpečiť reálnu možnosť ich uplatnenia týmito subjektmi, ktorým boli priznané (nález Ústavného súdu I. ÚS 17/1999). Úlohou súdu v podmienkach materiálneho právneho štátu je nájsť také riešenie, ktoré je v súlade so všeobecnou ideou spravodlivosti, preto súd musí nielen rešpektovať právo, ale jeho výklad a aplikácia musia smerovať k spravodlivému výsledku. Právna istota ako jeden z princípov materiálneho právneho štátu je konkretizovaná v čiastkových princípoch, ktoré spočívajú v predvídateľnosti konania štátnych orgánov, jasnom a určitom formulovaní zákonov ako i zákaze retroaktivity. V prípade nejasného, prípadne neurčitého formulovania právnych noriem je z pohľadu účelu a zmyslu ochrany ústavou garantovaných základných práv a slobôd nevyhnutné, aby všeobecné súdy interpretovali a aplikovali právnu normu ústavne konformným výkladom. Táto požiadavka je vyjadrená v článku 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, preto k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne konformný spôsob interpretácie platnej a účinnej právnej normy (m.m. IV. ÚS 77/02). Pri výklade a aplikácii ustanovení právnych predpisov je nepochybne potrebné vychádzať prvotne z ich doslovného znenia. Súd však nie je doslovným znením zákonného ustanovenia viazaný absolútne. Môže, ba dokonca sa musí od neho (od doslovného znenia právneho textu) odchýliť v prípade, keď to zo závažných dôvodov vyžaduje účel zákona, systematická súvislosť alebo požiadavka ústavne súladného výkladu zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov (článok 152 ods. 4 ústavy). Samozrejme, že sa v takýchto prípadoch musí zároveň vyvarovať svojvoľe (arbitrárnosti) a svoju interpretáciu právnej normy musí založiť na racionálnej argumentácii. V prípadoch nejasnosti alebo nezrozumiteľnosti znenia ustanovenia právneho predpisu (umožňujúceho napr. viac verzii interpretácie) alebo v prípade rozporu tohto znenia so zmyslom a účelom príslušného ustanovenia, o ktorého jednoznačnosti niet pochybnosti, možno uprednostniť výklad e ratione legis pred doslovným gramatickým (jazykovým) výkladom. Viazanosť

štátnych orgánov zákonom v zmysle článku 2 ods. 2 ústavy totiž neznamená výlučnú a bezpodmienečnú nevyhnutnosť doslovného gramatického výkladu aplikovaných zákonných ustanovení. Ustanovenie článku 2 ods. 2 ústavy nepredstavuje iba viazanosť štátnych orgánov textom, ale aj zmyslom a účelom zákona.“

Predmetné ustanovenie § 293bl ods. 1 bolo do zákona č. 461/2003 Z.z. zavedené novelou č. 572/2009 Z.z. a od 01.01.2010 sa stalo súčasťou platného právneho poriadku, pričom vytvára rámec pre poskytnutie tzv. „generálneho pardonu“. Z citovaného ustanovenia jednoznačne vyplývajú dve podmienky, a to jednak, že penále sa viaže na dlžné poistné a dlžné príspevky na starobné dôchodkové sporenie za obdobie pred 01.01.2010 a jednak, že toto dlžné poistné a dlžné príspevky na starobné dôchodkové sporenie, ku ktorým sa vzťahuje penále, musí byť zaplatené najneskôr do 30.04.2010. Text ustanovenia považuje odvolací súd za jednoznačný, jasný, nevyvolávajúci žiadne pochybnosti, pričom pokiaľ by aj vyvolávala pochybnosti možnosť interpretovať toto ustanovenie viacerými spôsobmi, tak interpretácia, ku ktorej sa prikláňa žalovaný, nie je podľa názoru odvolacieho súdu v súlade so zmyslom a účelom tejto právnej úpravy. Účelom nepochybne bolo motivovať dlžníkov k dobrovoľnému zaplateniu dlhov voči Sociálnej poisťovni do 30.04.2010 tým, že im nebude predpísané alebo im bude odpustená povinnosť zaplatiť predpísané penále a zároveň tým odbremeniť Sociálnu poisťovňu od jeho vymáhania. Výklad žalovaného, podľa ktorého predpokladom odpustenia penále, resp. nepredpísania penále je zaplatenie všetkých dlžných súm poistného a príspevkov za celé obdobie poistenia do 30.04.2010, nemá oporu v predmetnom ustanovení a pokiaľ bolo cieľom tejto navrhovanej právnej úpravy, aby dlžník zaplatil všetky dlžné sumy poistného a príspevkov za celé obdobie poistenia pred 01.01.2010, nič nebránilo zákonodarcovi, aby to jasne a zrozumiteľne v právnej norme aj vyjadril. Uvedená požiadavka je v súlade s materiálnym chápaním právneho štátu.

Keď teda krajský súd a rovnako tak aj žalovaný dospeli k právnemu záveru, že žalobkyňa v súvislosti s predpísaným penále za rozhodné obdobie nespĺnila podmienky na odpustenie povinnosti platiť penále v zmysle § 293bl ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z., tento ich názor nepovažoval odvolací súd, z dôvodov uvedených vyššie, za správny. Je totiž bezo sporu, že žalobkyňa väčšinu dlžného poistného za obdobie pred 01.01.2010 zaplatila v období rokov 2007, 2008 a 2009 (t.j. najneskôr do 30.04.2010), čo vyplýva z prílohy k rozhodnutiu č. 700-081080014-GC04/14 zo dňa 20.01.2014, ktorým jej bolo Sociálnou poisťovňou, pobočkou Trenčín, vyrubené sporné penále. Preto odvolací súd napadnutý rozsudok zmenil podľa § 220 OSP tak, že rozhodnutie žalovaného č. 26159-2/2014-BA zo dňa 27.03.2014 zrušil a vec vrátil žalovanému na ďalšie konanie, v ktorom viazaný právnym názorom najvyššieho súdu bude postupovať v naznačenom smere a pri svojom postupe zohľadní úhrady dlžného poistného, na ktoré sa viaže predpísané penále.

O trovách prvostupňového a odvolacieho konania rozhodol najvyšší súd podľa § 224 ods. 1 a § 250k ods. 1 v spojení s § 246c ods. 1 a § 151 ods. 1 a 2 OSP tak, že úspešnej žalobkyni právo na náhradu trov prvostupňového a odvolacieho konania nepriznal, keďže si žiadne trovy neuplatnila.

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v pomere hlasov 3:0 (§ 3 ods. 9 veta tretia zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku opravný prostriedok n i e j e prípustný.